

Cuprins

Introducere	1
Capitolul I. Conceptul de minoritate și de tratament penal al minorului infractor	5
<i>Secțiunea 1. Importanța vârstei în desfășurarea represiunii penale</i>	
<i>represiunii penale</i>	5
§1. Vârsta subiectului activ al infracțiunii	5
§2. Vârsta subiectului pasiv al infracțiunii.	
Violența domestică	8
§3. Conceptul de minoritate și semnificația juridico-penală a acestuia	14
<i>Secțiunea a 2-a. Referințe istorice și de drept comparat asupra conceptului de minoritate</i>	
comparat asupra conceptului de minoritate	17
§1. Referințe istorice	17
§2. Referințe de drept comparat	27
Capitolul al II-lea. Tratamentul penal al minorului infractor în legea penală în vigoare (Codul penal din 1969)	77
<i>Secțiunea 1. Particularitățile tratamentului penal al minorului infractor</i>	
al minorului infractor	77
<i>Secțiunea a 2-a. Sancționarea minorului infractor în Codul penal în vigoare</i>	
în Codul penal în vigoare	119
§1. Măsurile educative	119
1.1. Muștrarea	119
1.2. Libertatea supravegheată	123
1.3. Internarea într-un centru de reeducare	136
1.4. Internarea într-un institut medical-educativ	142
1.5. Efectele grațierii unor pedepse în cazul revocării măsurilor educative	147
1.6. Comiterea de către minor a mai multor infracțiuni în modalitatea concursului de infracțiuni	148

1.7. Deducerea duratei internării din pedeapsa aplicată pentru o infracțiune concurentă _____	150
1.8. Revocarea libertății supravegheate, a internării într-un centru de reeducare sau a internării într-un institut medical-educativ pentru comiterea unei infracțiuni și aplicarea unei pedepse _____	151
§2. Pedepsele aplicabile minorilor _____	151
2.1. Considerații introductive _____	151
2.2. Închisoarea _____	154
2.3. Amenda _____	160
2.4. Pedeapsa în caz de pluralitate intermediară _____	163
2.5. Stabilirea pedepsei în cazul concursului dintre pedepse și măsuri educative _____	164
2.6. Pedeapsa în caz de pluralitate intermediară, circumstanțe atenuante și concurs de infracțiuni _____	164
2.7. Pedeapsa în caz de pluralitate intermediară, circumstanțe agravante și concurs de infracțiuni _____	165
2.8. Pedeapsa în caz de pluralitate intermediară, circumstanțe atenuante, circumstanțe agravante și concurs de infracțiuni _____	166
2.9. Pedeapsa în caz de infracțiune continuată _____	166
2.10. Pedeapsa în caz de instigare neurmată de executare _____	168
2.11. Pedeapsa în caz de evadare _____	169
<i>Secțiunea a 3-a. Individualizarea judiciară a modalității de executare a pedepsei</i> _____	169
§1. Suspendarea condiționată a executării pedepsei _____	170
§2. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau sub control _____	173
Capitolul al III-lea. Tratamentul minorului infractor în documentele internaționale _____	176
Capitolul al IV-lea. Tratamentul penal al minorului infractor în noul Cod penal (Legea nr. 286/2009) _____	198
<i>Secțiunea 1. Sancționarea minorului infractor în noul Cod penal</i> _____	198
§1. Considerații generale _____	198

Cuprins	XI
§2. Stagiul de formare civică	207
§3. Supravegherea	209
§4. Consemnarea la sfârșit de săptămână	210
§5. Asistarea zilnică	211
§6. Obligațiile minorului. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate	212
§7. Internarea într-un centru educativ	214
§8. Internarea într-un centru de detenție	215
§9. Schimbarea regimului de executare	216
§10. Prescripția răspunderii penale și prescripția executării măsurilor educative	217
§11. Cazul minorului devenit major	220
§12. Pluralitatea de infracțiuni	221
§13. Durata măsurilor educative	222
§14. Descoperirea unei infracțiuni comise în timpul minorității	222
§15. Aplicarea în timp a legii penale privind cauzele cu minori	224
§16. Referatul de evaluare	226
<i>Secțiunea a 2-a. Referințe istorice asupra sistemului de probațiune în România</i>	230
<i>Secțiunea a 3-a. Observații critice asupra tratamentului minorului infractor în noul Cod penal și cu privire la serviciul de probațiune</i>	237
Capitolul al V-lea. Procedura în cauzele cu infractori minori	240
§1. Considerații generale	240
§2. Urmărirea penală	243
§3. Reținerea și arestarea preventivă	253
§4. Judecata	258
Concluzii	266
Bibliografie	270
Index	288

Capitolul I. Conceptul de minoritate și de tratament penal al minorului infractor

Secțiunea 1. Importanța vârstei în desfășurarea represiunii penale

§1. Vârsta subiectului activ al infracțiunii

1. Vârsta subiectului activ al infracțiunii are o importanță majoră în desfășurarea represiunii penale. Viața omului parcurge patru etape fundamentale, și anume: copilăria, adolescența, maturitatea și bătrânețea. Fiecăreia dintre aceste etape îi corespunde o stare particulară psiho-fizică, de care dreptul penal trebuie să țină seama, mai ales atunci când este necesară aplicarea unei sancțiuni^[1]. Omul matur (adultul) este presupus întotdeauna că are capacitate penală (excludem situațiile de excepție, în care chiar și adultul nu răspunde penal).

Copilăria este prima etapă pe care o parcurge viața unui om, este perioada în care acesta se formează, se dezvoltă psihic, fizic, dobândește o gândire logică (*crescit enundo*). În cadrul acestei etape de dezvoltare a copilului lipsește capacitatea de a înțelege și de a-și manifesta voința conform cerințelor legii penale. Această incapacitate este una normală, întrucât nu rezultă dintr-o anomalie sau vreo stare patologică, ci rezultă din natura lucrurilor. Din această cauză, copiii nu pot fi supuși măsurilor represive (pedepselor), această incapacitate fiind presupusă ca absolută (prezumție *iuris et de iure*). Această **prezumție legală absolută de incapacitate penală** reprezintă, conform art. 99 C. pen. 1969 și art. 113 NCP, prima etapă în determinarea limitelor răspunderii penale a minorilor^[2]. Față de copii se pot lua măsuri de ocrotire, de educare, atunci când se constată că au o conduită rea, dar nu se poate recurge la pedepse, întrucât copilul nu are capacitatea de a înțelege, de a-și da seama de ceea ce face, de urmările acțiunilor sale și, prin urmare, nu poate înțelege

[1] V. Dongoroz, *Drept penal (Tratat)*, București, 1939, p. 324 și urm.

[2] Gh. Alecu, *Instituții de drept penal. Partea generală și partea specială*, Ovidius University Press, Constanța, 2010, p. 227.

nici rostul pedepsei, finalitatea acesteia. Pentru copil, pedeapsa ar însemna o suferință menită să îi deformeze caracterul, uneori chiar să îi schimbe fondul educativ bun pe care îl are deja format.

Durata acestei etape (copilăria) este greu de determinat, deoarece depinde de condiții strict psiho-fiziologice și de politica penală. Limita acestei etape a copilăriei se poate întinde și în funcție de regiune, climat, educație, rasă, condiții de viață. Din punct de vedere penal, sugera Vintilă Dongoroz^[1], această etapă a copilăriei ar trebui prelungită, pentru a fi scoasă o durată mai mare de sub incidența legii penale, ceea ce ar favoriza o mai bună educare și formare a copilului pentru următoarea etapă.

A doua etapă pe care o parcurge viața unui om în dezvoltarea lui normală este **adolescența**, perioadă de desăvârșire, de așezare psiho-fizică. Această perioadă poate fi considerată și de tranziție (de formare), întrucât adolescentul are ceva și din omul matur, dar și din copil, componenta maturității crescând pe măsură ce ne apropiem de perioada în care adolescentul devine matur. Adolescența este împărțită în două etape: adolescența propriu-zisă, în cadrul căreia predomină componenta apropiată copilăriei, și sfârșitul adolescenței, în cadrul căreia predomină componenta maturității. În prima fază, capacitatea psiho-fizică nu este completă, deoarece adolescentul nu are capacitatea deplină de a înțelege semnificațiile și urmările faptei, în anumite circumstanțe sau situații, în comparație cu un om matur. Așadar, în prima fază a adolescenței, capacitatea psiho-fizică este una nedesăvârșită, relativă. Același adolescent poate fi considerat capabil să înțeleagă semnificația și urmările faptei într-o anumită situație și incapabil în raport cu o altă situație de fapt. Capacitatea acestuia de înțelegere trebuie apreciată de la caz la caz. În a doua fază a adolescenței, adolescentul se găsește în plină desăvârșire psiho-fizică; capacitatea sa este apropiată de cea a unui om matur sub raportul aptitudinii de a înțelege și voi.

Educarea adolescentului semnifică, din punct de vedere psihosociologic^[2], adaptarea acestuia la constrângerile și interdicțiile mediului social. Adaptarea la mediul fizic și social, subliniază J. Piaget, reprezintă „un echilibru între două mecanisme contradictorii, asimilarea și acomodarea, a cărei dobândire durează pe

[1] V. Dongoroz, *Tratat...*, p. 324 și urm.

[2] D. Banciu, S.M. Rădulescu, *Evoluții ale delincvenței juvenile în România. Cercetare și prevenire socială*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 56 și urm.

tot parcursul copilăriei și al adolescenței și definește structurarea proprie a acestor perioade ale existenței^[1]. În căutarea acestui echilibru, adolescentul prezintă și în plan moral o serie de conduite fluctuante, originale, prin intermediul cărora încearcă, pe de o parte, să își asimileze conținutul normativ al cerințelor exterioare, iar, pe de altă parte, să își acomodeze treptat acțiunile sale la interdicțiile și constrângerile care definesc aceste cerințe.

Până la adolescență, viața morală nu reprezintă decât supunerea la regulile fixate de adult. Începând cu această perioadă, moralei instituite de adult îi ia locul o altă morală, adolescentul încercând să își aprecieze propria conduită și conduita celorlalți din perspectiva a ceea ce el consideră că este adevărat și bun din punct de vedere moral.

Conduitele deviante ale adolescenților nu au, în toate condițiile și în mod obligatoriu, un caracter delincvent. Cel mai adesea, diferitele acte deviante ale acestora nu încalcă normele penale, reprezentând doar deviații ale comportamentului față de regulile etice, morale; ca atare, astfel de acte nu sunt sancționate juridic, nu pot fi calificate ca acte delincvente, cel mult s-ar putea opera, în acest caz, cu noțiunea de **predelincvență juvenilă** (predevianță), care se referă la ansamblul de acte intrate în conflict cu norma de comportare morală și care îl pot predispune pe adolescent la săvârșirea și a unor fapte mai grave.

A treia etapă este cea a **maturității**, perioadă în care persoana este pe deplin capabilă să înțeleagă acțiunile și urmările faptelor sale, putând să își înfrâneze conștient anumite tendințe spre fapte ilicite. Totodată, adultul este în măsură să înțeleagă semnificația pedepsei și să desprindă concluziile necesare din aplicarea ei.

A patra etapă pe care o parcurge viața unui om este aceea a **bătrâneții**. În știința dreptului penal se discută dacă nu cumva ar trebui să se țină seama în represiunea penală și de vârsta înaintată a persoanei. Bătrânețea presupune o slăbire a forțelor fizice, a funcțiilor fiziologice, a capacității psihofizice din cauza condiției speciale în care se află persoana responsabilă. Capacitatea psihologică, deși mult slăbită, rămâne întreagă, deoarece bătrânețea, prin ea însăși, nu poate fi o cauză de înlăturare a incidentei legii penale. Numai în cazul în care bătrânețea ar fi în-

[1] J. Piaget, Psihologie și pedagogie (traducere din limba franceză), colecția „Pedagogia secolului XX”, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 136.

soțită de o pierdere a facultăților mintale (senilitate) sau de o altă stare patologică ce să altereze aceste facultăți, incidența legii penale ar putea fi înlăturată, dar nu din cauza bătrâneții în sine, ci din cauza stării speciale în care se află persoana. Chiar dacă bătrânețea nu este o stare de înlăturare a represiunii penale, de ea se va ține seama la individualizarea pedepsei.

2. În ceea ce privește tratamentul penal al faptelor săvârșite în perioadele de vârstă menționate, în știința dreptului penal copilul este întotdeauna considerat ca lipsit de capacitate penală, deci este în mod absolut incapabil de a fi supus pedepselor (măsurilor represive). Copilul care a săvârșit o infracțiune va trebui supus măsurilor de educare, de supraveghere, de pregătire profesională.

În ceea ce-i privește pe adolescenți, în doctrină^[1] se face deosebirea între adolescenții primari și cei secundari. **Adolescentul primar** este presupus ca lipsit de capacitate penală. Această prezumție dispăre dacă se dovedește că a acționat cu discernământ, în acest caz el fiind considerat capabil. Așadar, pentru adolescentul primar avem o incapacitate prezumată (relativă). **Adolescentul secundar** este considerat ca fiind capabil în raport cu legea penală, deci responsabil. Pedepsele pentru acesta trebuie să fie însă mai ușoare ca durată și regim.

§2. Vârsta subiectului pasiv al infracțiunii. Violența domestică

3. Este vorba de vârsta persoanei asupra căreia se îndreaptă, se răsfrâng acțiunile (inacțiunile) ilicite ale subiectului activ și care suferă, sub o formă sau alta, în mod direct și nemijlocit, consecințele acțiunilor subiectului activ. Asemenea persoane se pot afla în oricare dintre etapele fundamentale pe care le parcurge vârsta omului, neputându-se vorbi, în principiu, de o anumită limită de vârstă a subiectului pasiv; în mod excepțional, se ține seama de anumite limite de vârstă a subiectului pasiv fie pentru existența unor infracțiuni, cum ar fi actul sexual cu un minor (art. 198 C. pen. 1969), corupția sexuală (art. 202 C. pen. 1969), relele tratamente aplicate minorului (art. 306 C. pen. 1969), ori pentru reținerea unei circumstanțe agravante [de pildă, violul în

[1] V. Dongoroz, *Tratat...*, p. 324 și urm.

modalitatea agravată, când victima se „află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau în tratamentul făptuitorului” – art. 197 alin. (2) lit. a) C. pen. 1969], fie ca circumstanță atenuantă (de exemplu, pruncuciderea, prevăzută în art. 177 C. pen. 1969). Mai frecvent, vârsta subiectului pasiv influențează gravitatea mai mare sau mai mică a faptei. Dacă nu există și alte circumstanțe, o faptă agresivă față de un copil sau bătrân va fi apreciată ca mai gravă (dată fiind **starea de neputință** a subiectului pasiv de a se apăra ori a riposta) decât aceeași faptă comisă în alte condiții de vârstă a subiectului pasiv. La fel, faptele de sustragere, înșelăciune vor fi evaluate ca mai grave dacă se comit asupra unei persoane în neputință de a se apăra și riposta din cauza vârstei.

4. În doctrina și în legislația penală au făcut obiectul unor preocupări deosebite **faptele de agresiune între membrii familiei** (cazurile cele mai frecvente), când adulții foloseau violența față de alți membri ai familiei, profitând de superioritatea lor fizică sau de influența pe care o exercită asupra acestora. Numărul foarte mare de asemenea fapte sesizate autorităților în ultimii ani a determinat luarea unor măsuri adecvate (limite de pedepse mai mari pentru agresiunile față de membrii de familie), ca și desfășurarea unor activități speciale cu caracter criminologic privind identificarea cauzelor și a modalității de prevenire și combatere a acestui fenomen.

Problematica violenței domestice sau a violenței în familie a devenit o chestiune extrem de gravă, iar specialiștii o consideră o formă de tortură în cadrul familiei, exercitată de unii membri ai familiei asupra celor mai slabi din punct de vedere fizic. Violența în familie a dobândit caracterul unui fenomen social, afectând nu numai victimele agresiunilor, dar și persoanele care sunt martore sau au cunoștință de situații de violență în familie.

Violența în familie a devenit astfel una dintre formele de violență cel mai frecvent întâlnite, dar și una dintre cele mai îngrijorătoare, pentru că este prea puțin vizibilă. În cele mai multe dintre cazuri, actele de violență au loc în spatele ușilor închise și sunt ascunse de către victimă, din cauza sentimentului de teamă față de agresor și de jenă față de societate. Mai mult chiar, un obstacol îl reprezintă și reticența statului și a organelor sale de a interveni în problemele de familie.

Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie^[1] definește violența în familie în art. 3 astfel:

„(1) În sensul prezentei legi, violența în familie reprezintă orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare ori de apărare, manifestată fizic sau verbal, săvârșită de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă ori poate cauza un prejudiciu sau suferințe fizice, psihice, sexuale, emoționale ori psihologice, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, constrângerea sau privera arbitrară de libertate.

(2) Constituie, de asemenea, violență în familie împiedicarea femeii de a-și exercita drepturile și libertățile fundamentale”.

Potrivit documentelor Consiliului Europei [Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei nr. R (85) cu privire la violența în familie], acest fenomen se manifestă sub forma unor „acte sau omisiuni comise în interiorul familiei de către unul dintre membrii acesteia și care aduce atingere vieții, integrității fizice sau psihice ori libertății altui membru al acelei familii și vatamă de manieră gravă dezvoltarea personalității sale”.

Conceptul de „violență în familie” este cuprinzător, referindu-se atât la violențele care se manifestă între parteneri, fie ei soți sau concubini, dar și la violențele asupra copiilor, bătrânilor care fac parte din familie.

5. În raport cu obiectul acestei lucrări, în cadrul violenței domestice ne preocupă în mod special **violențele exercitate asupra copiilor**, adică asupra persoanelor aflate la o vârstă când nu sunt în măsură să se apere și să evite astfel violența în familie. Legea nr. 272/2004^[2] reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului. Articolul 28 alin. (1) prevede dreptul copilului la respectarea personalității și individualității sale, precum și dreptul de a nu fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare sau degradante. Alineatul (2) prevede că măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub niciun motiv pedepsele fizice sau cele care se află în legătură cu dezvoltarea fizică ori psihică sau care afectează starea emoțională a copilului. Copilul are dreptul să depună singur plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale fundamentale.

[1] Republicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012.

[2] M. Of. nr. 557 din 23 iunie 2004.

Articolul 36 alin. (1) din lege precizează că, în situația în care există motive temeinice de a suspecta că viața și securitatea copilului sunt primejduite în familie, reprezentanții serviciului public de asistență socială sau ai direcției generale de asistență socială și protecție a copilului au dreptul să viziteze copiii în locuința lor și să se informeze asupra felului în care aceștia sunt îngrijiți, ca și asupra sănătății și dezvoltării lor. De asemenea, în baza art. 85 alin. (1), copilul are dreptul de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol, orice persoană fizică sau juridică, precum și copilul pot sesiza autoritățile abilitate de lege să ia măsurile corespunzătoare pentru a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violența sexuală, vătămare sau abuz fizic ori mental, rele tratamente sau exploatare, abandon ori neglijență. Legea instituie ca obligație a angajaților instituțiilor publice sau private, care prin natura profesiei intră în contact cu copilul și au suspiciuni asupra unui posibil caz de abuz, neglijare sau rele tratamente, să sesizeze de urgență asemenea fapte direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

6. Legea citată prevede și o procedură specială al cărei scop este acordarea de **protecție copiilor care sunt victime ale abuzului, neglijenței sau exploatării**. Dacă lucrătorii sociali consideră că există indicii temeinice care demonstrează existența unui pericol imediat asupra copilului din cauza abuzului sau neglijenței, direcția locală pentru asistență socială și protecția copilului sesizează instanța, care poate dispune, pe calea ordonanței președințiale, plasarea de urgență a copilului la o persoană, o familie sau asistent maternal ori la un serviciu de tip rezidențial, conform legii. În termen de 48 de ore de la executarea ordonanței președințiale, direcția locală pentru asistență socială și protecția copilului poate sesiza instanța, pentru ca aceasta să decidă cu privire la:

- înlocuirea plasamentului de urgență cu măsura plasamentului definitiv;
- retragerea drepturilor părintești, în întregime sau parțial, unui părinte sau ambilor părinți;
- încredințarea exercițiului drepturilor părintești altui organ.

Atunci când decide cu privire la măsura plasamentului permanent sau la retragerea drepturilor părintești, instanța poate audia minorul cu privire la abuzurile sau neglijențele cărora le-a

fost victimă. Audierea minorului poate fi înregistrată prin mijloace audio-video și poate avea loc numai în prezența unui psiholog. Atunci când consideră necesar, instanța poate audia minorul direct, în camera de consiliu, în prezența psihologului și după o pregătire preliminară a minorului. Aceste dispoziții legale sunt laudabile, pentru că armonizează procedurile judiciare cu caracteristicile psihologice ale copilului victimă a violenței sau abuzurilor în familie.

7. O aplicare concretă a acestor dispoziții din Legea nr. 272/2004 s-a făcut în următoarea speță. În anul 2005, Tribunalul pentru Minori și Familie Brașov^[1] a dispus plasarea permanentă a unei minore într-un centru de plasament, retragerea drepturilor părintești ambilor părinți și transferarea lor directorului centrului de plasament. Tribunalul fusese sesizat cu o asemenea cerere de către direcția locală pentru asistență socială și protecția copilului, care a învederat că părinții minorei o neglijau, că tatăl acesteia avea un comportament violent, care punea în pericol dezvoltarea fizică, mintală, spirituală și morală, precum și siguranța minorei. Tribunalul a dispus inițial, pe cale de ordonanță președințială, plasarea de urgență a minorei în centrul de plasament, această decizie fiind executată cu ajutorul forțelor de poliție. Instanța a ținut seama de faptul că minora era în pericol, că locuia în condiții neigienice și că nu era în evidența organelor sanitare. Conform raportului psihologic, minora era și într-o stare de pericol de natură psihologică din cauza violențelor și abuzului emoțional al căror martor fusese. Când a fost luată de organele de poliție, prezenta urme de malnutriție și lipsă de vitamine.

Pentru a decide asupra plasamentului permanent, tribunalul a audiat minora în camera de consiliu. Aceasta a confirmat că fusese supusă abuzului fizic și psihologic și a declarat instanței că mama sa o lovise în repetate rânduri și o amenințase cu un cuțit. De asemenea, a confirmat că asistase la scene de violență între părinții săi care consumau frecvent alcool. Mama minorei a refuzat să depună plângere împotriva soțului său, în ciuda faptului că acesta o înjunghiase cu un cuțit în prezența fiicei minore. În baza celor expuse și a prevederilor Legii nr. 272/2004, instanța a decis că era în interesul minorei ca ea să rămână în centrul

[1] Trib. min. și fam. Brașov, sent. civ. nr. 44 din 3 mai 2005, irevocabilă prin nerecurare, în *D. Tițian*, Cauzele cu minori în materie civilă și penală. Practică judiciară, Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 4.

de plasament, unde putea beneficia de o protecție individuală adecvată. Tribunalul a retras părinților drepturile părintești și le-a transferat directorului centrului de plasament pe toată durata plasamentului.

8. Soluții similare sunt consacrate și în unele documente internaționale. Conform jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, statele membre nu au doar o obligație negativă de a nu împiedica exercițiul deplin al drepturilor fundamentale, ci și o **obligație pozitivă** de a lua măsurile necesare pentru a garanta o protecție efectivă a acestor drepturi. Principiul jurisprudențial al obligațiilor pozitive este aplicat în cazul acelor articole care au relevanță în materia violenței în familie, mai precis art. 2, art. 3 și art. 8 din Convenție.

Obligația pozitivă își găsește aplicare și în cazul în care actele de tortură sau rele tratamente sunt cauzate de persoane private. În cauzele *A. c. Regatului Unit, Z. și alții c. Regatului Unit și E. c. Regatului Unit*^[1], Curtea a constatat o violare a art. 3 din Convenție, pentru că autoritățile britanice nu au luat nicio măsură de protecție pentru patru copii minori care, timp de patru ani, au fost supuși relelor tratamente de către părinții lor. În aceste cauze, Curtea a decis că statul britanic avea obligația pozitivă de a dispune plasarea copiilor într-un centru de plasament, obligație care nu a fost satisfăcută, deși serviciile de asistență socială britanice au fost informate de relele tratamente la care erau supuși copiii. Poziția constantă a Curții este că, în anumite situații, art. 3 impune statelor o obligație pozitivă de a desfășura o anchetă oficială și că o asemenea anchetă nu poate fi limitată în principiu numai la cazurile în care relele tratamente sunt rezultatul acțiunilor agenților statului^[2].

Conform jurisprudenței Curții de la Strasbourg, conceptul de **anchetă oficială** se traduce prin obligația statelor membre de a lua toate măsurile necesare pentru a identifica și trage la răs-

^[1] C.E.D.O., cauza *A. c. Regatului Unit*, Hotărârea din 23 septembrie 1998, cauza *Z. și alții c. Regatului Unit*, Hotărârea din 10 mai 2001, *E. și alții c. Regatului Unit*, Hotărârea din 26 noiembrie 2002.

^[2] A se vedea și cauza *Pantea c. României* (C.E.D.O., Hotărârea din 3 iunie 2003). În această speță, reclamantul fusese lovit în detenție de doi colegi de celulă. Personalul penitenciar nu a intervenit în niciun mod și nicio anchetă efectivă nu a fost realizată, așa cum cere Convenția.

pundere persoanele responsabile^[1]. Această obligație este, bine-înțeles, una de diligență, și nu de rezultat. Aceasta înseamnă, în raport cu prevederile art. 3 din Convenție, că nu este necesar să se fi produs un rezultat dăunător, fiind suficient ca ancheta să constate situația în care se află minorul și să propună măsuri de îndreptare. Autoritățile statului trebuie să pună la dispoziția oricărei persoane care depune plângere și să indice credibile că a fost victima unor tratamente contrare art. 3 mijloace legale efective de acțiune. Iar în lipsa unei asemenea plângeri, ancheta trebuie deschisă din oficiu, dacă autoritățile au indicii suficiente și precise că o persoană a fost supusă torturii sau relelor tratamente^[2].

§3. Conceptul de minoritate și semnificația juridico-penală a acestuia

9. Codul penal în vigoare ia în considerare vârsta în primul rând în raport cu persoanele care ar putea săvârși fapte prevăzute de legea penală (subiecți activi ai infracțiunii), atât în cadrul normelor privitoare la stabilirea existenței sau inexistenței răspunderii penale (art. 50), cât și în acela al normelor privitoare la tratamentul sancționator și la individualizarea sancțiunilor de drept penal (art. 106-110).

Dar Codul penal în vigoare ține seama de elementul vârstă, așa cum am mai arătat, și în raport cu persoanele asupra cărora s-ar răsfrânge activitatea subiecților activi ai infracțiunii (subiecți pasivi). Vârsta acestora ar putea fi, în anumite cazuri, o condiție esențială pentru existența vreuneia dintre infracțiunile încadrate în aceste cazuri (actul sexual cu un minor, corupția sexuală, retelele tratamente aplicate minorului), alteleori o cauză de agravare a pedepsei [violul în varianta agravantă prevăzută în art. 197 alin. (2) lit. a)], iar alteleori o cauză de atenuare a pedepsei (pruncuciderea).

^[1] O. Brezeanu, *Justiția pentru minori în context european, în Delincvența juvenilă. Culegere de articole și studii*, material editat de Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, București, 2005, p. 103.

^[2] Principiul anchetei efective are relevanță în acest context, mai ales din perspectiva Codului de procedură penală român, care prevede posibilitatea sesizării organelor judiciare și din oficiu, în cazul unor infracțiuni grave care pot avea legătură cu violența în familie. Aceste dispoziții sunt rar aplicate în practică.

Dar, chiar și atunci când legea nu se referă explicit la vârsta persoanelor implicate în procesul represiunii penale, se ține seama de vârstă la aplicarea sau individualizarea sancțiunilor de drept penal, vârsta putând fi reținută, când este cazul, ca o împrejurare personală, de natură să ajute la stabilirea gradului de pericol social al faptei sau al făptuitorului.

10. Minoritatea echivalează cu o incapacitate psihică ce creează o **prezumție absolută de nerăspundere penală** până la împlinirea vârstei de 14 ani, prezumție al cărei temei stă în incapacitatea obiectivă și subiectivă a minorului în vârstă de până la 14 ani de a-și da seama de fapta săvârșită^[1].

Termenii de „minor” și „minoritate” nu sunt proprii dreptului penal, ci sunt împrumutați din legea civilă (Codul civil^[2], art. 38 și urm.), aceasta fiind sediul materiei privind capacitatea persoanei și a răspunderii juridice în raport cu autoritatea. Se consideră că acest împrumut este oarecum justificat, deoarece răspunderea penală presupune, de asemenea, capacitatea persoanei de a înțelege caracterul antisocial al faptelor sale și de a-și stăpâni și dirija în mod conștient voința în realizarea actelor sale de conduită, capacitate pe care subiectul nu o dobândește din momentul nașterii, ci în mod treptat, în procesul de creștere și dezvoltare bio-psihică. Ținând seama de aceste procese bio-psihice, legea penală face deosebirea între minorii fără răspundere penală și minorii care răspund penal.

Raportate la starea bio-psihică a minorilor în general, mijloacele de constrângere juridico-penală, pedepsele în principal, apar ca fiind mai puțin potrivite pentru realizarea scopului legii în raport cu infractorii minori, aceste mijloace de constrângere tinzând la reeducarea infractorului major, în timp ce pentru infractorii minori ar fi necesară nu o reeducare, o refacere a educației anterioare, ci o **educare inițială**, cu mijloace adecvate. Așadar, un sistem diferențiat sub raportul regimului sancționator pentru minori ar fi mult mai adecvat.

11. Reglementând consecințele răspunderii penale pentru minori, Codul penal actual îi vizează pe minorii infractori, adi-

[1] L. Barac, Răspunderea și sancțiunea juridică, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 88.

[2] Codul civil adoptat prin Legea nr. 287/2009 (republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011).

că pe aceia care au comis infracțiuni cu discernământ și care au vârsta între 14 și 18 ani, urmând ca de minorii neinfractori, adică aceia care au comis fapte prevăzute de legea penală fără discernământ (înainte de împlinirea vârstei de 14 ani) sau fără vinovăție, să se aplice legea specială (Legea nr. 272/2004). Sistemul sancționator al infractorilor minori, față de cel al infractorilor majori, este, așadar, un **sistem sancționator mixt**, compus din pedepse și măsuri educative, acestea din urmă fiind tot sancțiuni de drept penal, în alegerea sancțiunii ce se va aplica fiind stabilită regula că „pedeapsa se aplică numai dacă se apreciază că luarea unor măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului” [art. 100 alin. (3) C. pen. 1969]. Deși art. 100 C. pen. 1969 nu prevede că față de minori se pot lua și măsuri de siguranță, raportat la prevederea cu caracter general cuprinsă în art. 112 C. pen. 1969, luarea față de minori a măsurilor de siguranță nu este exclusă, în măsura în care, prin conținutul lor, acestea nu sunt incompatibile cu situația minorului.

12. Măsurile educative au în primul rând scopul de a realiza reeducarea minorului (ca măsură de prevenire) prin mijloace adecvate; pedepsele au ca finalitate proprie atât constrângerea (ca măsură de represiune), cât și reeducarea infractorului (ca măsură de prevenire), în timp ce măsurile de siguranță au ca scop principal înlăturarea unei stări de pericol, determinată de persoana infractorului sau activitatea infracțională desfășurată de către el. Din aceste deosebiri cu privire la finalitățile proprii și mijloacele specifice de realizare a fiecăreia dintre sancțiunile de drept penal arătate se pot trage următoarele concluzii cu privire la compatibilitatea sau incompatibilitatea dintre ele^[1]:

– finalitățile și mijloacele proprii de realizare a măsurilor educative sau a pedepselor, pe de o parte, și finalitatea și mijloacele de realizare a măsurilor de siguranță, pe de altă parte, sunt compatibile între ele, ceea ce înseamnă că pedepsele sau măsurile educative se pot aplica cumulativ cu măsurile de siguranță;

– finalitatea și mijloacele proprii de realizare a pedepselor sunt incompatibile cu finalitatea și mijloacele proprii de realizare a măsurilor educative, ceea ce înseamnă că pedepsele nu se pot aplica cumulativ cu măsurile educative, așa cum rezultă din art. 100 alin. (1) C. pen. 1969, prin folosirea de către legiuitor

^[1] T. Dascăl, *Minoritatea în dreptul penal român*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 75.

a disjunctivului „ori” excluzându-se posibilitatea cumulării celor două sancțiuni de drept penal^[1].

Secțiunea a 2-a. Referințe istorice și de drept comparat asupra conceptului de minoritate

§1. Referințe istorice

13. Încă din Antichitatea romană se pot constata unele diferențieri de tratament penal între minorul delincvent și majorii din aceeași categorie. Astfel, **Legea celor XII Table** îi împarte pe minori în două categorii de vârstă, *puberus* și *impuberus*, vârsta pubertății fiind de 14 ani pentru băieți și 12 ani pentru fete. Totodată, legea prevede o răspundere penală diminuată a impuberului, dar nu în sensul de a fi complet apărat de pedeapsă, ci în sensul de a suporta sancțiuni mai ușoare^[2].

Legiuirea lui Iustinian prevedea că minorul până la 7 ani este considerat incapabil de a răspunde penal, între 7 și 14 ani răspundea numai dacă a săvârșit fapta cu pricepere, 18 ani era considerată vârsta tinereții depline (*plæna pubertas*), iar la 25 de ani era asimilat, sub toate aspectele, cu adultul^[3].

14. Primele legiuri românești tratează minoritatea în categoria cauzelor care fie apără de pedeapsă, fie micșorează sancțiunea, de exemplu, **Cartea Românească de Învățătură** a lui Vasile Lupu din 1646, editată la Mănăstirea Trisfetitelor din Iași, și Îndreptarea Legii a lui Matei Basarab din 1652, în Muntenia, editată la Târgoviște^[4]. Potrivit acestor documente, copiii până la 7 ani nu răspundeau penal. Băieții cu vârsta între 7 și 14 ani, iar fetele cu vârsta între 7 și 12 ani beneficiau de un sistem sancționator atenuat. Este menționată și o a treia categorie de vârstă: între 14-20 ani pentru băieți și 12-25 de ani pentru fete, care be-

^[1] *Idem*, p. 76.

^[2] De exemplu, în cazul furtului, puberul era bătut cu nuiiele și apoi putea fi omorât de victimă, iar impuberul era pedepsit doar cu bătaia și obligat la despăgubiri, care cădeau în sarcina celor ce exercitau autoritatea părintească asupra lui; a se vedea *O. Brezeanu*, Din istoria regimului sancționator al minorului infractor în România, în R.D.P. nr. 2/1995, p. 85.

^[3] *Idem*, p. 84

^[4] *P. Ionescu Muscel*, Istoria dreptului penal român, București, 1931, p. 76-77.

neficiu de o ameliorare a regimului de sancționare, fiindcă astfel de persoane, după cum se exprimă legiuitorul, „mai puțin se vor certa la toate greșelile”^[1], cu excepția faptelor deosebit de grave.

În **Manualul lui Alexandru Donici** apărut în 1814 în Moldova se poate remarca o renunțare la vechile tradiții ale dreptului roman păstrate pe cale consuetudinară până la apariția primelor legiuri scrise. Acest manual a fost caracterizat de o severitate deosebită față de minorii infractori, care erau în majoritatea cazurilor pasibili de aceleași pedepse ca și majorii, inclusiv pedeapsa cu moartea, fiind apărați de sancțiune numai cei care nu depășeau vârsta de 7 ani^[2].

Legiuirea lui Caragea, care a intrat în vigoare în Țara Românească în anul 1818, cuprindea reglementări mai complexe ale regimului minorilor delincvenți și mult mai nuanțate față de legiurile anterioare. Ea prevedea că până la 7 ani minorul nu răspunde penal. Între 7 și 14 ani „se osândește după împrejurări ori la bătaie sau la închisoare în vreo mănăstire, nici mai mult de 5 ani, nici mai puțin de unu”. Pentru fiii de boieri, bătaia se înlocuia cu încredințarea acestora părinților sau epitropilor, minorii fiind astfel tratați diferit, din punct de vedere juridic, după situația materială a familiei. De la 14 ani la 20 de ani, pentru infracțiunile pedepsite cu moartea sau cu ocna, minorii erau trimiși la închisoarea Snagov sau Mărgineni pe o perioadă care nu putea fi mai mare de 10 ani și nici mai mică de 2 ani. Dacă infracțiunea era pedepsită cu bătaia, cu bicele sau cu toiegele, minorului i se aplica a treia parte din loviturile ce se aplicau unui major.

În **Condica Criminalicească** a lui Sandu Sturza din 1826, inspirată de Codul penal austriac de la 1803, tradus în românește și tipărit în 1807 la Cernăuți, care s-a aplicat în Moldova până la Unirea Principatelor^[3], limita de vârstă de la care începe răspunderea penală a minorului este de 8 ani, între 8 și 15 ani minorii putând să fie pedepsiți doar dacă au lucrat cu pricepere, în caz contrar urmau să fie încredințați părinților pentru îngrijire și supraveghere, părinții fiind răspunzători și civil pentru pagubele cauzate de copiii lor minori.

În Muntenia, **Codul penal Știrbei** de la 1850 stabilea la 8 ani limita de vârstă până la care minorul nu răspunde penal, între 8 și 15 ani opera (ca și în Moldova) o incapacitate relativă, minorul

[1] *Idem*, p. 77-78

[2] O. Brezeanu, *Din istoria regimului...*, p. 85.

[3] P. Ionescu Muscel, *op. cit.*, p. 115.

fiind pedepsit doar dacă a acționat „cu pricepere și fără cugetare”, minorii de la vârsta de 15 ani și până la 21 de ani fiind socotiți responsabili, aplicându-li-se însă pedepse reduse.

Codul penal din 1864, intrat în vigoare la 1 mai 1865 sub domnia lui Al.I. Cuza, inspirat după Codul penal francez de la 1810 și după Codul penal prusian de la 1851, este primul Cod penal român, prin acest cod înlocuindu-se Codul penal de la 1826 din Moldova (Condica Criminalicească a lui Sandu Sturza) și cel de la 1850 din Muntenia (Codul penal Știrbei). Acest cod cuprindea o reglementare asemănătoare legiuirilor pe care le-a înlocuit, tratamentul penal al minorilor fiind reglementat în titlul al IV-lea, intitulat „Cauze care apără de pedeapsă sau micșorează pedeapsa”, în art. 61, art. 62 și art. 63, minoritatea fiind atât o cauză de incapacitate penală, cât și o cauză de atenuare a pedepsei. Se disting trei perioade de vârstă a minorului din punct de vedere a legii penale:

– până la vârsta de 8 ani, când minorul nu răspundea penal (art. 61);

– între 8 și 15 ani, când minorul răspundea penal dacă se dovedea că a lucrat „cu pricepere”, instituindu-se astfel o prezumție relativă a lipsei de „pricepere” (discernământ); dacă prezumția lipsei de discernământ nu era răsturnată, minorul în cauză era încredințat fie părinților spre supraveghere, fie trimis la o mănăstire;

– minorii între 8 și 15 ani care au acționat „cu pricepere” și cei între 15 și 20 de ani erau socotiți întotdeauna responsabili și răspundeau penal, minoritatea constituind însă o stare de atenuare a pedepsei, aceste categorii de minori fiind sancționați cu o pedeapsă care nu putea fi niciodată o una criminală, chiar dacă minorul a comis o faptă denumită „crimă”.

Executarea pedepselor aplicabile minorului este reglementată prin Legea privind regimul închisorilor din 1874 sub forma caselor de educație corecțională pentru minori, precum și, în anul 1914, sub forma coloniei disciplinare pentru copii vagabonzi și cerșetori. În martie 1919 începe să funcționeze la Gherla Institutul de educație corectivă pentru minori de ambele sexe, iar în 1921 ia ființă prima școală de îndreptare pentru copiii cu rele porniri^[1]. În același an intră în vigoare Legea pentru înfrângerea vagabondajului și cerșetoriei și pentru protecția copiilor, lege care înființează școlile de îndreptare și ocrotire, precum și coloni-

^[1] *Idem*, p. 89.

ile de muncă pentru minorii vagabonzi, cerșetori și copiii găsiți, în timp ce Legea privind închisorile și institutele preventive din 1929 creează institute corecționale pentru minorii părăsiți, vagabonzi, întârziați mintal sau cu purtări rele.

Codul penal român din 1937 fixează majoratul penal la 19 ani (art. 138), stabilind, totodată, că minorul sub 14 ani nu răspunde penal, iar cel între 14-19 ani (adolescentul) răspunde numai dacă se dovedește că în momentul săvârșirii faptei a lucrat cu discernământ. Minorilor sub 14 ani sau celor care săvârșiseră fapta fără discernământ li se aplicau măsuri cu caracter preventiv-educativ, tutelare și de protecție (art. 140), care încetau când copilul sau adolescentul a împlinit vârsta de 21 de ani (art. 142), iar contra celor pentru care existența discernământului la momentul comiterii faptei fusese dovedită se luau măsuri de siguranță (libertatea supravegheată și educația corectivă) ori le se aplicau pedepse ca mustrarea, închisoarea corecțională sau detențiunea simplă. Prin Legea din 24 septembrie 1938 acest Cod penal a fost modificat, în sensul coborârii vârstei majoratului penal de la 19 la 18 ani și a celei a lipsei răspunderii penale de la 14 la 12 ani; astfel, minorul în vârstă de până la 12 ani nu răspundea penal niciodată, cel cu vârsta între 12 și 15 ani răspundea penal doar dacă a săvârșit fapta cu discernământ, iar cei cu vârsta între 15 și 18 ani răspundeau penal, dar cu un tratament sancționator atenuat.

Minorilor între 12 și 15 ani care au săvârșit fapta cu discernământ și minorilor care au depășit vârsta de 15 ani li se puteau aplica două sancțiuni de drept penal: măsuri de siguranță și pedepse. Măsurile de siguranță (măsuri educative potrivit denumirii din Codul penal român în vigoare) erau libertatea supravegheată și reeducarea morală, iar pedepsele care se puteau aplica minorului erau mustrarea, închisoarea și amenda, această din urmă pedeapsă doar condiționat de îndeplinirea anumitor cerințe (dacă minorul a împlinit vârsta de 15 ani și numai dacă avea avere sau profesie).

În afara acestor sancțiuni de drept penal, instanța era îndreptățită să ia anumite măsuri de ocrotire și față de minorii cu vârsta de până la 12 ani, dacă au săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, precum și minorii care nu au comis infracțiuni, dar care erau în pericol de a săvârși astfel de fapte; aceste măsuri constau în încredințarea minorului pentru supraveghere deosebită familiei, unei rude apropiate care ar primi sarcina supravegherii

minorului, fie unei persoane onorabile, unei societăți de patronaj sau unei instituții publice sau private autorizate de stat în acest scop, fie institutului de reeducare morală, după caz, precum și cu încunoștințarea autorităților școlare, spre a-l dojeni pe minor și a lua măsuri disciplinare prevăzute de regulamentul școlar (art. 140)^[1].

15. Tot de domeniul istoriei legislației penale române face parte și primul nou Cod penal adoptat prin **Legea nr. 301/2004**, care nu a intrat în vigoare, dispozițiile sale fiind abrogate. Acest nou Cod penal a prevăzut, referitor la minori, un sistem sancționator format din măsuri educative și pedepse, care, potrivit art. 114, se aplicau numai dacă se aprecia că măsura educativă nu era suficientă pentru îndreptarea minorului.

a) În cadrul măsurilor educative, legiuitorul a reglementat **mustrarea** [art. 116 alin. (1)], care, deși mai clar formulată în față de Codul penal în vigoare, nu cuprinde modificări esențiale de conținut. În formularea Codului penal din 2004, măsura educativă a mustrării consta în dojenirea minorului, în explicarea gravității faptei săvârșite, în sfătuirea minorului de a se purta în așa fel încât să dea dovadă de îndreptare, atrăgându-i-se, totodată, atenția că, dacă va săvârși din nou o infracțiune, se va lua față de el o măsură mai severă sau i se va aplica o pedeapsă.

S-a introdus un nou alineat [art. 116 alin. (2)], prin care se preciza că măsura mustrării nu se poate lua dacă minorul a devenit major la data judecării. Pentru această ipoteză, s-au prevăzut sancțiuni proprii (amenda sub forma zilelor-amendă între 5 și 10 zile, fiecare zi fiind socotită între 50.000 și 100.000 lei, sau munca în folosul comunității pe o perioadă între 25 și 50 de ore). Această dispoziție răspundea multiplelor sesizări ale instanțelor,

^[1] Ideea unei politici penale care să asigure integrarea minorilor în societate este susținută și într-o lucrare relativ recentă, care încearcă să depășească, în cadrul unei teorii integratoare, contradicțiile apărute pe fondul crizei sistemului penal referitor la minori. Pe această linie, autorul lucrării propune un program global de intervenție, care să cuprindă măsuri de luptă contra sărăciei unor categorii de minori, și măsuri de prevenire a manifestărilor antisociale prin intervenții pedagogice și psihologice, concrete și realiste, orientate spre dezvoltarea pozitivă a tinerilor, și măsuri cu caracter judiciar, care să evidențieze clar limitele toleranței sociale față de acțiunile dăunătoare (*L. Walgrave, Essai de construction d'une théorie intégrative*, Ed. Médecine et Hygiène, Geneva, Paris, 1992).

care și-au exprimat rezerve asupra eficienței aplicării muștrării unui condamnat major^[1].

Mustrarea, fiind o măsură educativă mai puțin severă, se aplică faptelor de o gravitate scăzută, avându-se în vedere și conștientizarea anterioară corectă a minorului.

Această măsură se execută de îndată în ședința în care s-a pronunțat hotărârea, iar în caz contrar se fixează un termen pentru care se dispunea aducerea minorului, citându-se părinții, iar dacă era cazul, tutorele sau curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se afla minorul.

b) A doua măsură educativă era **libertatea sub supraveghere**. În cazul acestei măsuri s-a reformulat textul (măsura era denumită anterior libertatea supravegheată), prevăzându-se în alin. (1) al art. 117 posibilitatea încredințării minorului sub supraveghere părinților sau celui care l-a adoptat ori tutorelui. Dacă aceștia nu puteau asigura supravegherea în condiții satisfăcătoare, instanța dispunea încredințarea lui pe același interval de timp (un an) unei persoane de încredere, de preferat unei rude apropiate, la cererea acesteia, înlăturându-se din formulare instituțiile specializate în supravegherea minorului, această posibilitate fiind prevăzută în cazul luării măsurii educative a libertății sub supraveghere severă^[2].

În alin. (2) al textului s-a prevăzut obligația persoanei care exercită supravegherea să înștiințeze instanța dacă minorul a săvârșit o nouă infracțiune. S-a omis expresia „are purtări rele”, iar propoziția „a săvârșit din nou o faptă prevăzută de legea penală” a fost înlocuită cu „a săvârșit o nouă infracțiune”. S-a avut în vedere, la sugestia doctrinei, că nu se justifică sesizarea instanței de către persoana care exercită supravegherea minorului decât în cazuri mai grave, și nu pentru „purtări rele” sau pentru o faptă prevăzută de legea penală, dar comisă fără vinovăție [art. 103 alin. (2)]^[3].

În noua formulare se prevedea că instanța pune în vedere celui căruia i s-a încredințat supravegherea că are:

– îndatorirea de a veghea îndeaproape asupra minorului, în scopul îndreptării lui;

^[1] G. Antoniu, Noul Cod penal și Codul penal anterior. Privire comparativă. Partea generală, în R.D.P. nr. 4/2004, p. 24.

^[2] G. Antoniu, Noul Cod penal. Codul penal anterior. Studiu comparativ, Ed. All Beck, București, 2004, p. 287.

^[3] G. Antoniu, Noul Cod penal și Codul penal anterior..., p. 25.

– obligația să înștiințeze instanța de îndată dacă minorul se sustrage de la supravegherea ce se exercită asupra lui sau dacă a săvârșit o nouă infracțiune.

Instanța putea să impună minorului respectarea uneia sau mai multora dintre următoarele obligații:

- să nu frecventeze anumite localuri stabilite;
- să nu intre în legătură cu anumite persoane și, dacă a fost contactat de acestea, să anunțe de îndată (în formularea Codului penal în vigoare nu există această din urmă mențiune – „dacă a fost contactat de acestea, să anunțe de îndată”);
- să frecventeze cursuri școlare din învățământul general obligatoriu (această obligație nu există în formularea Codului penal în vigoare);
- să presteze o activitate neremunerată într-o instituție de interes public fixată de instanță, cu durata între 50 și 100 ore (și nu între 50 și 200 ore, ca în formularea actuală), de maxim 3 ore pe zi, după programul de școală, în zilele nelucrătoare și în vacanță.

Legea prevedea că instanța atrage atenția minorului asupra consecințelor comportării sale [art. 117 alin. (4)].

După luarea măsurii libertății sub supraveghere, instanța încunoștința școala unde minorul învață sau la unitatea unde este angajat și, după caz, instituția la care prestează activitatea stabilită de instanță. Dacă înăuntrul termenului de un an, care avea caracterul unui termen de încercare și curgea de la data punerii în executare a libertății sub supraveghere, minorul se sustrăgea de la supravegherea ce se exercita asupra lui ori săvârșea o infracțiune, instanța revoca libertatea sub supraveghere și lua față de minor fie măsura libertății sub supraveghere severă, fie măsura internării într-un centru de reeducare sau îi aplica o pedeapsă (în formularea Codului penal în vigoare sunt prevăzute numai internarea într-un centru de reeducare și aplicarea unei pedepse).

Legea a prevăzut în art. 117 alin. (7) o dispoziție nouă, pentru cazul în care minorul (la data comiterii faptei) a devenit major la data judecării; în acest caz, se dispunea, în locul măsurii educative a libertății sub supraveghere, amenda sub forma zilelor-amendă între 10 și 20 de zile, fiecare zi fiind socotită între 50.000 lei și 200.000 lei, sau munca în folosul comunității pe o perioadă între 50 și 150 ore.

Măsura educativă a libertății sub supraveghere se punea în executare chiar în ședința în care era pronunțată, potrivit art. 488

C. proc. pen., dacă minorul și persoana căreia i-a fost încredințat erau de față.

c) A treia măsură educativă era **libertatea sub supraveghere severă**. Aceasta constituia o măsură nouă în raport cu măsurile educative prevăzute în Codul penal în vigoare și consta în lăsarea minorului în libertate pe o perioadă între 1 an și 3 ani, sub supravegherea unei instituții legal însărcinate cu supravegherea minorului sau a serviciilor de reintegrare socială și supraveghere. O atare supraveghere presupunea includerea minorului în programele de reintegrare socială, precum și acordarea de asistență și consiliere. Pe durata supravegherii severe, instanța putea să impună minorului respectarea uneia sau a mai multora dintre obligațiile prevăzute în art. 117 alin. (3).

Erau aplicabile și în acest caz dispozițiile de la libertatea sub supraveghere din art. 117 alin. (2), (4), (5), (6) și (8), similare cu cele din legea penală în vigoare.

Dacă minorul devenea major la data judecării, se aplica amenda sub forma zilelor-amendă între 15 și 30 de zile, fiecare zi fiind socotită între 50.000 și 300.000 lei, sau munca în folosul comunității pe o perioadă între 100 și 200 de ore.

d) A patra măsură educativă era **internarea într-un centru de reeducare**. Acest text [art. 119 alin. (1) și (2)] a fost mai bine formulat^[1], precizându-se scopul și durata măsurii (prelungirea măsurii până la 20 de ani nu putea fi dispusă decât dacă minorul a comis fapta la o dată apropiată vârstei de 18 ani sau dacă gravitatea faptei săvârșite, nevoile de educare a minorului și necesitatea continuării procesului său de pregătire justificau această), precizări mai ample decât cele cuprinse în art. 106 alin. (2) din legea penală în vigoare (care se referă numai la necesitatea realizarea scopului internării).

De asemenea, erau mai bine precizate^[2] condițiile și consecințele revocării internării [art. 119 alin. (3)], atât atunci când minorul săvârșea în centrul de reeducare o nouă infracțiune, cât și atunci când se descoperea că minorul săvârșise anterior o infracțiune concurrentă [art. 119 alin. (4)], ipoteză care nu există în Codul penal în vigoare (art. 108).

Această măsură educativă era privativă de libertate și se lua față de minorii care au săvârșit fapte penale de o anumită gravitate; ea putând fi înlocuită cu măsura educativă a libertății sub

[1] G. Antoniu, Noul Cod penal. Codul penal anterior..., p. 289.

[2] G. Antoniu, Noul Cod penal și Codul penal anterior..., p. 25.

supraveghere sau a libertății sub supraveghere severă, în condițiile art. 117 alin. (6) și art. 118 alin. (3) C. pen. 2004.

Potrivit art. 119, măsura educativă a internării într-un centru de reeducare se dispunea cu privire la minorul care, în raport cu gravitatea faptei săvârșite și cu nevoile de reeducare, are posibilitatea de a se îndrepta chiar fără a i se aplica o pedeapsă. În timpul internării, i se asigura minorului posibilitatea de a dobândi educația necesară și o pregătire profesională potrivit aptitudinilor sale. Această măsură se lua pe timp nedeterminat, însă nu putea dura decât până la împlinirea vârstei de 18 ani. În mod excepțional, măsura educativă a internării putea dura până la împlinirea vârstei de 20 de ani, dacă minorul a comis fapta la o dată apropiată vârstei de 18 ani sau dacă gravitatea faptei săvârșite, nevoile de reeducare a minorului și necesitatea continuării procesului său de pregătire justificau aceasta.

Dacă în perioada internării într-un centru de reeducare minorul săvârșea din nou o infracțiune pentru care se aprecia că este necesar să i se aplice o pedeapsă privativă de libertate, instanța revoca internarea și aplica pedeapsa. În cazul când instanța nu considera că era necesară aplicarea pedepsei, menținea măsura internării. Dacă se descoperea, după pronunțarea unei hotărâri prin care s-a dispus internarea minorului într-un centru de reeducare, că minorul a săvârșit o infracțiune concurentă, pentru care se aprecia necesar să i se aplice o pedeapsă privativă de libertate, instanța revoca internarea și aplica pedeapsa. În cazul în care instanța nu considera că este necesară aplicarea pedepsei, menținea măsura internării.

Când se descoperea, după pronunțarea unei hotărâri prin care s-a dispus internarea minorului într-un centru de reeducare, că minorul suferise pentru o infracțiune concurentă și o condamnare la o pedeapsă privativă de libertate, măsura internării se revoca.

Există și o dispoziție nouă [art. 119 alin. (6)] care se referea la ipoteza în care minorul a devenit major la data judecării. În acest caz, se dispunea amenda sub forma zilelor-amendă între 20 și 50 de zile, fiecare zi fiind socotită între 50.000 și 350.000 lei, sau munca în folosul comunității pe o perioadă între 100-300 ore. Se poate reține, așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate^[1], că în noua reglementare erau mai bine precizate condițiile și consecințele revocării internării.

^[1] G. Antoniu, Noul Cod penal. Codul penal anterior..., p. 290.